

Õiguskantsler

Helir-Valdor Seeder
Riigikogu I aseesimees
Riigikogu Kantselei
riigikogu@riigikogu.ee

Teie 22.02.2023 nr 2-3/14-273

Meie 08.03.2023 nr 10-2/230337/2301239

Lasteaiakohtade tagamine

Lugupeetud Helir-Valdor Seeder

Küsite, kas olukorras, kus Viljandi Linnavalitsus tunnistab, et ei suuda pakkuda kõigile lastele lasteaias söimekohti, on linnavalitsus kohustatud hüvitama selle seaduserikkumise tagajärjed (näiteks lapsehoidja palkamise kulu või lapsevanema palgatööst loobumise rahalised tagajärjed). Lisaks soovisite selgitust, kuidas see hüvitamine tegelikult toimuma peaks. Küsisite veel, milliseid õiguskaitsevahendeid saab rakendada lapsevanem, kellele omavalitsus ei taga söimekohta, kuigi on selleks seaduse järgi kohustatud.

[Riigivastutuse seaduse](#) (RVastS) § 7 lõike 1 järgi võib inimene, kelle õigusi on avaliku võimu kandja õigusvastase tegevusega avalik-õiguslikus suhtes rikkunud, nõuda talle tekitatud kahju hüvitamist, kui kahju ei olnud võimalik vältida ega ole võimalik kõrvaldada riigivastutuse seaduse §-des 3, 4 ja 6 sätestatud viisil õiguste kaitsmise või taastamisega. Lasteaiakohast ilmajäämise kahju võib seisneda näiteks suuremates kuludes, mida pere on pidanud kandma võrreldes selle kuluga, mis oleks perel tekkinud siis, kui vald või linn oleks andnud perele lasteaiakoha (nt lapsehoiu või eralasteaia ja munitsipaallasteaia kohatasude või toidukulu vahe).

Selleks et inimene saaks kohaliku omavalitsuse poole pöörduda, ei ole vaja kehtestada eraldi korda. Nagu öeldud, annab inimesele õiguse nõuda kahju hüvitamist riigivastutuse seadus (vt lähemalt RVastS § 7 jj kahju hüvitamise tingimuste kohta). RVastS §-d 17 ja 18 reguleerivad kahju hüvitamise korda.

Muu hulgas ütleb seadus, et kahju hüvitamise taotluse võib esitada kahju tekitanud haldusorganile või kaebuse halduskohtule (RVastS § 17 lg 1). Taotlus või kaebus tuleb esitada kolme aasta jooksul, arvates päevast, millal kannatanu kahjust ja selle põhjustanud isikust teada sai või pidi teada saada, sõltumata teada saamisest aga kümne aasta jooksul kahju tekitamisest või selle põhjustanud sündmusest arvates (RVastS § 17 lg 3).

Haldusorgan peab taotluse lahendama kahe kuu jooksul pärast taotluse nõuetekohast esitamist (RVastS § 18 lg 1). Kui haldusorgan jätab kahju hüvitamise taotluse rahuldamata või tähtajaks lahendamata või kui kannatanu ei nõustu hüvitise suuruse või viisiga, võib kannatanu 30 päeva jooksul esitada halduskohtule kaebuse hüvitise väljamõistmiseks (RVastS § 18 lg 2).

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Niisiis, kui lapsevanem on kandnud kahju selle tõttu, et kohalik omavalitsus ei ole täitnud seadusest tulenevat kohustust ega ole andnud lapsele kohta lasteaias, saab vanem esiteks valida, kas ta pöördub kahjunõudega kahju tekitanud valla või linna poole või halduskohtusse. Kui ta esitab kahjunõude vallale või linnale, ent tema nõuet ei rahuldata või ei rahuldata soovitud ulatuses, saab vanem pöörduda halduskohtusse.

Paljud vanemad on oma õigusi halduskohtus ka edukalt kaitsnud (vt nt Tallinna Halduskohtu otsus asjas nr [3-19-1822](#), Tallinna Ringkonnakohtu otsus asjas nr [3-14-422](#) või Riigikohtu otsus asjas nr [3-17-449](#); vt ka hiljutist Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsust nr [5-22-10](#)).

Halduskohtusse pöördumine ei ole inimese jaoks keeruline. Halduskohtusse võib kaebuse esitada inimene ise, kirjeldades kohtule, mida ta soovib. Ta ei pea selleks tingimata palkama advokaati või juristi. Halduskohtu ülesanne on inimest menethluse kestel selgitustega abistada. Kohus tõlgendab inimese kaebust ja sõnastab vajaduse korral täpse nõude ise. Halduskohtusse pöördumise kohta leiab rohkem infot kohtute [veebilehelt](#). Samuti on halduskohtusse pöördumist tutvustatud meedias, näiteks lasteaiakoha taotlemist puudutavas [artiklis](#) või samal teemal avaldatud [videos](#).

Küsisite veel, kas ja kuidas peaks riigiasutused (Vabariigi Valitsus, õiguskantsler või teised) reageerima, kui omavalitsus rikub seadust ega suuda pakkuda kõigile oma elanike lastele sõimekohti.

Lasteaiakohtade puudus (eriti 1,5–3-aastastele lastele mõeldud kohtade puudus) on pikaajaline probleem. Olen korduvalt juhtinud sellele riigi tähelepanu (vt nt õiguskantsleri [2022.](#), [2021.](#), [2020.](#) aasta tegevuse ülevaated). Peredele on lasteaiakoha saamine väga oluline, sest laps omandab lasteaias alushariduse ning vanematel on samal ajal võimalik tööl käia ja peret ülal pidada. Näiteks on õiguskantslerile teada, et Eesti Töötukassa on hädas töötutele vanematele sobivate töökohtade leidmisega, kui vald või linn pole lapsele andnud lasteaiakohta.

Pole välistatud, et mõnel juhul on lasteaiakohtade puudus tingitud teatud ebasoodsate asjaolude kokkulangemisest ning kohalik omavalitsus suudab olukorra kiiresti lahendada. Paraku on Eestis kohalikke omavalitsusi, kus lasteaiakohtadest – eriti sõimerühmades – on puudus olnud pikka aega ja seega rikutakse seadust süstemaatiliselt. Mõnel puhul on nähtud lahendust selles, et lasteaiateeninduspiirkond on tehtud väga suureks – sageli hõlmab see tervet kohalikku omavalitsust. Paraku tähendab see, et perele pakutakse kohta lasteaias, kuhu ei ole tegelikult võimalik mõistliku ajaga kohale jõuda ning puudub ka ühistransport.

Kokkuvõttes vastutab hariduse, sealhulgas alushariduse kättesaadavuse eest riik. Põhiseaduse kohaselt on hariduse andmine riigi järelevalve all. Nii tuleb riigil aktiivselt tegutseda, kui selgub, et laste ja peredele sedavõrd oluline teenus ei ole tagatud nii, nagu seadus ette näeb, eriti siis, kui teenus jäetakse tagamata süstemaatiliselt. See, et vanematel on võimalik kohalikult omavalitsuselt otse või kohtu kaudu hüvitist nõuda või et mõnel pool makstakse sotsiaaltoetusi (nt koduse mudilase toetust), kui vald või linn seadust rikub, ei lahenda probleemi ega ole aktsepteeritav olukord õigusriigis. Seadused on täitmiseks.

Riigil (Haridus- ja Teadusministeerium) on võimalik teha lasteaiapidaja üle haldusjärelevalvet ([koolieelse lasteasutuse seaduse](#) § 28 lg 1). Rikkumise korral saab ministeerium teha ettekirjutuse ja rakendada sunniraha. Praegu on sunniraha suurus 640 eurot, kuid alates 1. augustist 2023 suureneb see 9600 euroni, mis on juba üsnagi suur summa, et motiveerida kohalikke omavalitsusi

probleemiga tegelema. Tuleb veel arvestada seda, et sunniraha saab rakendada korduvalt kuni rikkumise lõpetamiseni. Seega võiks riik rikkumise korral teha rohkem ettekirjutusi ja rakendada 9600 euro suurust sunniraha. Seda olen Riigikogule ka välja pakkunud (õiguskantsleri 2022. aasta tegevusest ülevaadet andes).

Meile teadaolevalt on Haridus- ja Teadusministeeriumil kavas esitada algatada ka uue seaduse vastuvõtmine, mis reguleeriks alushariduse saamise võimalusi. See on väga tervitatav, sest praegune seadus on nii mõneski mõttes ajale jalgu jäänud.

Kui kohalikud omavalitsused leiavad, et riik pole neile andnud piisavalt raha, mis võimaldaks täita neile seadusega pandud ülesandeid, tuleb volikogul pöörduda Riigikohtu poole, et tunnistada seadus või selle säte kehtetuks ([põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse § 7](#)).

Õiguskantsler on lasteaiakohtade puuduse probleemiga tegelenud väga mitmel moel hulk aastaid. Korduvalt on lahendatud konkreetsete perede muresid. Kohalikele omavalitsustele on tehtud ettepanekuid muuta lasteaiakoha tagamise korda reguleerivaid määrusi, kui need määrused on olnud põhiseadusega vastuolus. Kohalikud omavalitsused on oma määrusi õiguskantsleri ettepanekute kohaselt ka muutnud.

Peale selle on õiguskantsler selgitanud lapsevanematele nende õigusi ja julgustanud neid pöörduma kohtusse, et oma õigusi kaitsta. Kohtusse pöördumine võib olla mõistlik ja vajalik, sest õiguskantsler ei saa välja mõista kahjuhüvitisi ega kohustada andma perele sobivat lasteaiakohta. Vanemad on lasteaiakoha puudumise tõttu pöördunud kohtusse juba rohkem kui kümne aasta jooksul ning nende juhtumite alusel on kujunenud laialdane kohtupraktika. Muu hulgas on kohalikud omavalitsused kohtuotsuste tulemusel leidnud kaebajatele lasteaiakoha.

Lasteaiakohtade puudusest olen teada andnud ka Haridus- ja Teadusministeeriumile, et riik oleks probleemidega kursis ja saaks otsida lahendusi.

2020. aastal saatsin kohalikele omavalitsustele [ringkirja](#), milles selgitasin muu hulgas võimalusi, kuidas kohalikud omavalitsused saavad täita kohustust tagada lasteaiakoht ka siis, kui oma valla või linna munitsipaallasteaias kohti ei ole. Sellisel juhul on võimalik näiteks osta kohti mõnelt eralasteaialt, teha kohalike omavalitsuste ühisasutusi või kasutada moodulmaju.

Mõistagi jätkan nende probleemide lahendamist, kasutades võimalusi, mis on õiguskantsleri pädevuses.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise